(इंग्रजी भाषेतील न्यायनिर्णयाचा मराठी भाषेत अनुवाद)

मुंबई उच्च न्यायालय
दिवाणी अपिलीय अधिकारिता

कौटुंबिक न्यायालय अपील क्रमांक.१५५/२०१८

वैभवी राजेंद्र चालके ... अपीलकर्ती

- विरुद्ध -

राजेंद्र गणपत चालके ...उत्तरवादी

अपीलकर्त्यासाठी:- प्रभा यू बदादरे च्या निर्देशाखाली श्री. ओंकार नागवेकर

उत्तरवादीसाठी:- श्री. दुष्यंत एस. पगारे.

कोरम:- न्यायमूर्ती जी.एस कुलकर्णी आणि
न्यायमूर्ती अद्वैत एम सेठना
तारीख:- ३ जानेवारी २०२५

मौखिक न्यायनिर्णय (न्यायमूर्ती जी.एस.कुलकर्णी प्रमाणे)

१. ही कौटुंबिक न्यायालय अपील दिनांक ५ मार्च २०१८ रोजी ठाणे येथील कौटुंबिक न्यायालयाच्या विद्वान न्यायाधीशांनी याचिका क्रमांक ए-२२/२०१२ मध्ये पारित केलेल्या न्यायनिर्णय आणि हुकुमनाम्या विरुद्ध आहे , ज्यामध्ये उत्तरवादी- पतीने क्रूरतेच्या

आधारावर दाखल केलेल्या घटस्फोटाच्या हुकुमनाम्याला खालील आदेशानुसार मंजूर करण्यात आला.

आदेश

"१. याचिका मंजूर करण्यात येते.

२. राजेंद्र (याचिकाकर्ता/पती) आणि वैभवी (उत्तरवादी/पत्नी) यांचा विवाह जो दिनांक ०२.०३.२००६ रोजी पार पडला होता, तो घटस्फोटाच्या हुकुमनाम्याद्वारे, हुकूमनाम्याच्या तारखेपासून रद्द करण्यात येत आहे.

३. उत्तरवादी स्वतःचा खर्च उचलेल आणि याचिकाकर्त्याचा खर्चही देईल

४. हिंदू विवाह अधिनियम १९९५ च्या कलम २३ (४) नुसार दोन्ही पक्षांना न्यायनिर्णयाची प्रत मोफत दिली जावी.

५. त्यानुसार हुकूमनामा काढला जावा.

२. सुरुवातीला, आपण असे निरीक्षण करू शकतो की सध्याची अपील जरी दिनांक १ ऑगस्ट २०१८ रोजी दाखल करण्यात आली होती तरी ती आज स्वीकृती साठी बोर्डावर ठेवण्यात आली. ज्या आक्षेपित न्यायनिर्णय आणि हुकूमनाम्याद्वारे पक्षांमधील विवाह रद्द करण्यात आला आहे, त्याला स्थगिती देण्यात आली नाही. अपीलकर्त्याच्या विद्वान वकिलाने कळवले आहे की या दरम्यान उत्तरवादीने पुनर्विवाह केला आहे. अपीलकर्त्याला उत्तरवादीने पुनर्विवाह केल्याची जाणीव आणि भान देखील आहे. सध्याच्या कार्यवाहीची व्याप्ती, उत्तरवादीच्या दुसऱ्या विवाहाशी काहीही संबंध नसलेल्या आक्षेपित न्यायनिर्णय आणि हुकुमनाम्याला आव्हान देण्यापेक्षा जास्त नाही.

खटल्याची तथ्ये आणि परिस्थिती पाहता, अपील स्वीकारले जाईल आणि शेवटी सुनावणी केली जाईल असे गृहीत धरले तरी, या अपीलचा अभिनिर्णय निर्देशात्मक असेल, कारण उत्तरवादीचा दुसरा विवाह सध्याच्या कार्यवाहीत व्यत्यय आणला जाऊ शकत नाही, यावर पक्षकारांचे विद्वान वकील वाद घालणार नाहीत. खरे तर हे अपीलकर्त्याच्या बाबतीतही नाही. याप्रकरणातील कारवाई संपायला हवी.

३. तथापि, अपीलात उपस्थित केलेल्या आव्हानाच्या संदर्भात, संपूर्णतेसाठी, आम्ही असे निरीक्षण नोंदवू शकतो की कौटुंबिक न्यायालयाने पारित केलेल्या आक्षेपित न्यायनिर्णय आणि आदेशाला अपीलकर्त्याच्या वतीने आव्हान केला गेलेला एकमेव आक्षेप, आक्षेपित न्यायनिर्णयाच्या परिच्छेद ३४ मध्ये कौटुंबिक न्यायालयाने केलेल्या निरीक्षणांना आहे. अपीलकर्त्या विरुद्ध क्रूरतेच्या आधारावर घटस्फोटाच्या हुकूमनाम्यासाठी उत्तरवादीचा खटला असा होता की अपीलकर्त्याने भारतीय दंड संहितेच्या कलम ४९८ ए च्या तरतुदींनुसार उत्तरवादीविरुद्ध खोटा खटला दाखल केला होता. आक्षेपित न्यायनिर्णयाच्या परिच्छेद ३४ मधील कौटुंबिक न्यायालयाची निरीक्षणे अशी आहेतः

> "३४. २००६ साली हे पक्ष वेगळे झाले हे मान्य आहे . आजपर्यंत, उत्तरवादीने तिचा फौजदारी खटला पटवून दिला आहे. पुरावे दर्शवतात की उत्तरवादी ट्रायल कोर्ट आणि फर्स्ट अपीलेट कोर्टासमोर निष्फळ ठरले. येथे हे लक्षात घेणे आवश्यक आहे की याचिकाकर्त्याच्या वकिलाने बारमध्ये असे विधान केले की फौजदारी खटल्यातील याचिकाकर्त्याच्या निर्दोष

मुक्ततेविरुद्ध उत्तरवादीने दाखल केलेल्या कोणत्याही अपीलबद्दल त्याला माननीय उच्च न्यायालयाकडून कोणतीही नोटीस मिळालेली नाही. उत्तरवादीने केवळ नमूद केले की तिने माननीय उच्च न्यायालयासमोर अपील दाखल केली आहे. तिने प्रकरणाचा क्रमांक किंवा कोणताही तपशील दिलेला नाही. अशा परिस्थितीत, असे म्हटले जाऊ शकते की उत्तरवादीला संबंध सुरू ठेवण्यास कधीही स्वारस्य नव्हते , म्हणून, 'अभित्याग' नावाच्या वैवाहिक गुन्ह्याच्या घटकांबद्दल सिद्ध करण्यासाठी अभिलेखातील पुरावा पुरेसा आहे. त्यामुळे, मी या मुद्याचे होकारार्थी उत्तर देतो."

४. २०१४ साली या न्यायालयासमोर सत्र न्यायालयाने पारित केलेल्या आदेशांना अपीलकर्तीने आव्हान दिले होते आणि अशी कार्यवाही या न्यायालयासमोर प्रलंबित होती या कारणास्तव उपरोक्त निरीक्षणे योग्य नाहीत, असे अपीलकर्त्याचे विद्वान वकीलाने सादर केले. तथापि, अपीलकर्त्याचे विद्वान वकील कौटुंबिक न्यायालयाने नोंदवलेल्या क्रूरतेबद्दलच्या निष्कर्षांना दूर करण्यासाठी कोणताही खटला दाखल करण्याच्या स्थितीत नाही की अपीलकर्त्याने उत्तरवादी विरुद्ध आय. पी. सी. च्या कलम ४९८ ए अंतर्गत चुकीचा खटला दाखल केला होता, ज्याचा उद्देश उत्तरवादीचा अपराध सिद्ध करणे नाही तर केवळ उत्तरवादीचे वर्तन बदलणे हा होता. कौटुंबिक न्यायालयाने केलेली संबंधित निरीक्षणे आक्षेपित न्यायनिर्णयाच्या परिच्छेद १५ आणि २७ मध्ये समाविष्ट आहेत, ज्यात असे म्हटले आहेः

" १५. उत्तरवादीची ढळढळीत स्पष्ट कबुली आहे की तिने आय. पी. सी.

च्या ४९८-ए अंतर्गत याचिकाकर्त्याला शिक्षा करण्याच्या हेतूने नव्हे तर तर त्याने त्याचे वर्तन बदलले पाहिजे या हेतूने तक्रार दाखल केली. तिने कबूल केले आहे की तिची अपील फेटाळण्यात आली आहे आणि ती निर्दोष मुक्तीच्या विरोधात ती माननीय उच्च न्यायालयात गेली नाही.

२७. या प्रकरणात, उत्तरवादीने स्वतः स्पष्टपणे कबूल केले की तिने याचिकाकर्त्याला शिक्षा देण्यासाठी नव्हे तर त्याचे वर्तन बदलण्यासाठी फौजदारी खटला दाखल केला होता. कायद्याच्या प्रक्रियेचा गैरवापर करून अशा उपायाचा सल्ला कोणी दिला हे समजू शकले नाही. याचिकाकर्त्याचे वर्तन बदलण्यापेक्षा उत्तरवादीवर याचा अधिक प्रतिकूल परिणाम होतो. आय. पी. सी. च्या कलम ४९८-ए अंतर्गत तिचा खटला खोटा होता असे म्हणण्यासाठी उत्तरवादीने स्वतः केलेली कबुली पुरेशी आहे. माझ्या मते, हे प्रमाण याचिकाकर्त्याला स्पष्टपणे लागू होते".

(भर दिला जातो)

५. कौटुंबिक न्यायालयाने नोंदवलेले उपरोक्त निष्कर्ष पुराव्यावर आधारित आहेत, कारण दोन्ही पक्षांना त्यांच्या संबंधित खटल्याचा दावा/युक्तिवाद करण्याची पूर्ण संधी देण्यात आली होती आणि त्यांच्या तोंडी आणि लेखी पुराव्यांद्वारे समर्थित होते. आक्षेपित न्यायनिर्णयात नोंदवलेल्या सविस्तर आणि ठोस कारणांमुळे कौटुंबिक न्यायालयाने अपीलकर्त्याचे प्रकरण स्वीकारण्यास नकार दिला आहे. अशा संदर्भात, कौटुंबिक न्यायालयाने आक्षेपित न्यायनिर्णयात केलेल्या पुढील काही निरीक्षणांची नोंद घेणे आवश्यक आहे, ज्यात असे म्हटले आहेः

" २४. पुनरावृत्तीच्या संदर्भात, दोन्ही पक्षांमधील एकूण सहवास काही महिन्यांचा होता. जर याचिकाकर्ता आणि त्याच्या कुटुंबीयांनी काही मागणी केली तर उत्तरवादी आणि तिच्या भावाला वेगळ्या घराची व्यवस्था करण्याचे कोणतेही

कारण नव्हते. राजेंद्र (पी डब्ल्यू-१) याचा पुरावा हे दर्शविण्यासाठी पुरेसा आहे की त्याला दत्तक घेतलेल्या कुटुंबाबद्दल नैतिक जबाबदारी वाटत होती. लग्नानंतरच त्याला वेगळे होण्यास सांगण्यात आले. अशी शक्यता आहे की याचिकाकर्त्याला त्याचे कुटुंब आणि वैवाहिक जीवन संतुलित करायचे होते, म्हणून त्याने उत्तरवादीच्या आग्रहावरूनच तो भाड्याच्या जागेत राहण्यास तयार झाला. याचिकाकर्त्याकडून छळ होत असल्यास,भाड्याने घेतलेली जागा आणि कुटुंबापासून दूर राहून उत्तरवादीला तिचा जीव धोक्यात घालण्याची कोणतीही शक्यता नव्हती. हे स्पष्टपणे उत्तरवादीचे दुहेरी मानक दर्शवते, जे पूर्णपणे अनैसर्गिक आहे.

२५. जर दोन्ही पक्षांच्या युक्तीवादाचा आणि पुराव्याचा जसा आहे तसा विचार केला गेला, तर असे म्हटले जाऊ शकते की उत्तरवादीने केलेले आरोप याचिकाकर्त्यापेक्षा अधिक गंभीर आहेत. हे अविश्वसनीय आहे की जर उत्तरवादीला अशा क्रूरतेने वागवले गेले तर ती दापंत्य अधिकारांच्या पुनर्स्थापनेसाठी आणि सहवासासाठी प्रस्ताव देईल. असा अंदाज लावला जाऊ शकतो की याचिकाकर्ते सुरुवातीपासून पक्ष वेगळे होईपर्यंत प्रेमळ आणि ममताळू पती होते. उत्तरवादीने दाखल केलेला फौजदारी खटला दोन न्यायालयांनी फेटाळला आहे. उत्तरवादीद्वारे फौजदारी खटल्यातील तीव्र खटला म्हणजे याचिकाकर्त्याच्या दुखापतीवर मीठ चोळण्याशिवाय दुसरे काही नाही.

३०. क्रूरता ही सापेक्ष संज्ञा आहे असे निश्चित केले जाते. हे प्रामुख्याने तथ्यांपासून ते तथ्यांपर्यंत, प्रकरणानुसार आणि व्यक्ती-व्यक्तीनुसार अवलंबून असते. राजेंद्रचे प्रकरण (पीडब्ल्यू-१) मानसिक क्रूरतेच्या कक्षेत येते. हे लक्षात घेणे महत्त्वाचे आहे की राजेंद्र (पीडब्ल्यू-१) याच्या उलटतपासणीदरम्यान उत्तरवादीने अशी कोणतीही सूचना दिलेला नाही की याचिकाकर्त्याने आरोप केल्याप्रमाणे तिचा छळ केला होता. राजेंद्र (पीडब्ल्यू-१) याच्या पुराव्यावरून असा निष्कर्ष काढला जाऊ शकतो की तो संबंध कायम ठेवण्यासाठी नेहमीच सकारात्मक होता. तिच्या कथेत कोणतीही गुणवत्ता नसली तरी उत्तरवादी स्वतः फौजदारी कारवाईचा अवलंब करण्याच्या घाईत होती. हा पक्षांच्या वैवाहिक जीवनाचा निर्णायक टप्पा होता. वैभवी (आर. डब्ल्यू. १) आणि मंगेश (आर. डब्ल्यू. २) यांचे पुरावे विसंगत/परस्परविरोधी आणि अनैसर्गिक आहेत. असे म्हटले जाऊ शकते की उत्तरवादीच्या वर्तनामुळे याचिकाकर्त्याचे जीवन दयनीय

झाले आहे."

६. नोंदवलेल्या निष्कर्षांशी आणि आक्षेपित न्यायनिर्णयाने कौटुंबिक न्यायालयाने घेतलेल्या दृष्टिकोनाशी आम्ही सहमत आहोत. स्पष्टपणे दिसते कीअपीलकर्त्याने उत्तरवादी विरुद्ध खोटा खटला दाखल केला होता, ज्याला फौजदारी न्यायालयाने एकाच वेळी पुष्टी दिली आहे. हे निश्चितच हिंदू विवाह अधिनियमाच्या कलम १३ (१) (आय-ए) च्या संदर्भात क्रूरता ठरेल. आपण असे निरीक्षण करू शकतो की उत्तरवादी आणि त्याच्या कुटुंबातील सदस्यांना खोट्या फौजदारी कारवाईला सामोरे जावे लागत आहे आणि त्यांना अशा गंभीर आरोपांचा सामना करावा लागत आहे, तेही अपीलकर्ता-पत्नी पतीचे वर्तन सुधारू इच्छित असल्यामुळे, परस्पर विश्वास, आदर आणि आपुलकीच्या सुसंवादी संबंधांमध्ये त्यांना स्थान मिळणार नाही, जे सामान्यतः विवाहित जोडपे राखतात. तसेच, एकदा जोडीदाराचे मन जोडीदाराच्या विरोधात खोटा खटला चालवण्यासाठी भ्रष्ट झाले की, हे निश्चित आहे की जोडीदाराने विवाहाची गांभीर्य राखण्यासाठी सर्व तर्कसंगतता आणि तर्कबुद्धी गमावली आहे. दोन्हीपैकी कोणत्याही जोडीदाराकडून फौजदारी खटला चालवण्याची खोटी आणि कठोर कारवाई करून, अशा मूलभूत मूल्यांना, ज्याच्या पायावर विवाह टिकतो, एकदा धक्का बसला की, तो क्रूरतेचा कक्षेत येतो, जो हिंदू विवाह अधिनियमाच्या,१९५५ कलम १३ (१) (i-a) अंतर्गत घटस्फोटासाठी आधार ठरेल. अशा प्रकारे, अपीलकर्त्याच्या बाजूने खोट्या

खटल्याचा अवलंब करण्याच्या अशा कृती निश्चितच एक पुरेसा आधार होता, ज्यामुळे उत्तरवादीला क्रूरतेच्या आधारावर घटस्फोट मिळण्याचा हक्क मिळाला. या संदर्भात कायद्याची तत्त्वे चांगल्या प्रकारे निश्चित केलेली आहेत.

७. **के. श्रीनिवास विरुद्ध के. सुनीता** [1] या प्रकरणात, सर्वोच्च न्यायालय हिंदू विवाह अधिनियम १९५५ च्या कलम १३ (१) (आय-ए) अंतर्गत घटस्फोटाच्या डिक्रीद्वारे उत्तरवादीशी विवाह विच्छेद करण्याच्या अपीलकर्ता/पतीच्या खटल्याचा विचार करत होते. भारतीय दंड संहितेच्या कलम ४९८-ए आणि ३०७ अंतर्गत अपीलकर्ता आणि त्याच्या कुटुंबातील अनेक सदस्यांविरुद्ध उत्तरवादी-पत्नीने फौजदारी तक्रार दाखल केल्यामुळे हा क्रूरतेचा आरोप करण्यात आला होता. या संदर्भात, न्यायालयाने असे निरीक्षण नोंदवले की खोटा फौजदारी खटला दाखल केल्याच्या पार्श्वभूमीवर अशा क्रूरतेबद्दल पती-पत्नीपैकी कोणीही न्यायालयासमोर वारंवार युक्तिवाद केले गेले आहे आणि अनेक निर्णयांमध्ये त्यावर चर्चा केली गेली आहे. या संदर्भात कायद्याच्या तत्त्वांचा संदर्भ देताना **के. श्रीनिवास राव वि. डी. ए. दीपा** [2], जे या विषयावरील अनेक निर्णयांचा संदर्भ देते, न्यायालयाने असे निरीक्षण नोंदवले की जर कोणत्याही जोडीदाराने खोटी फौजदारी तक्रार दाखल केली तर ती नेहमीच आणि निःसंशयपणे वैवाहिक क्रूरता ठरेल, जसे की दुसऱ्या जोडीदाराला घटस्फोटासाठी दावा करण्याचा अधिकार मिळेल.

1 (२०१४) १६ एससीसी ३४
2 (२०१३) ५ एससीसी २२६

न्यायालयाने असे निरीक्षण नोंदवले की या प्रकरणात, पत्नीने जाणूनबुजून खोटी तक्रार दाखल केली होती, जी अपीलकर्ता आणि त्याच्या कुटुंबातील सदस्यांना लज्जित करण्यासाठी आणि तुरुंगात टाकण्यासाठी केली गेली होती आणि असे वर्तन निःसंशयपणे हिंदू विवाह अधिनियमाच्या कलम १३ (१) (i-ए) मध्ये नमूद केल्याप्रमाणे क्रूरता आहे. सर्वोच्च न्यायालयाने उच्च न्यायालयाचा आदेश रद्दबातल केला आणि उत्तरवादी-पत्नीने आपल्यावर केलेल्या क्रूरतेचा खटला पत्नीच्या अशा वर्तनाद्वारे सिद्ध होत असल्याचे मान्य करून पतीने दाखल केलेली विवाह याचिका मंजूर केली आणि त्यामुळे हिंदू विवाह अधिनियमाच्या कलम १३ (१) (आय-ए) च्या तरतुदींनुसार विवाह रद्दबातल केला.

८. **राणी नरसिम्हा सास्त्री विरुद्ध राणी सुनीला राणी** [3] या खटल्यातील तथ्ये सर्वोच्च न्यायालयासमोरच्या खटल्यासारखीच होती. या प्रकरणात, उत्तरवादीने अपीलकर्त्या विरुद्ध आय. पी. सी. च्या कलम ४९८-ए अंतर्गत गंभीर आरोप करत खटला सुरू केला होता, ज्यामुळे अपीलकर्त्याला खटल्या सामोरे जावे लागले ज्यामुळे शेवटी त्याची निर्दोष मुक्तता झाली. अपीलकर्त्याने त्यानुसार क्रूरतेचा आधारावर घटस्फोटाचा हुकूमनामा मागण्यासाठी खटला दाखल केला होता जो सिद्ध झाला. अपीलकर्त्याचे प्रकरण स्वीकारताना सर्वोच्च न्यायालयाने असा निष्कर्ष काढला की अपीलकर्त्याने हिंदू विवाह

3 (२०२०) १८ एससीसी २४७

अधिनियमाच्या कलम १३ (१) (आय-ए) अंतर्गत क्रूरता या आधारावर विवाह विच्छेद आदेश मंजूर करण्यासाठी आधार तयार केला होता. न्यायालयाची खालील निरीक्षणे लक्षात घेणे आवश्यक आहे, ज्यात असे म्हटले आहेः

> " १३....उच्च न्यायालयाचे वरील निरीक्षण मंजूर केले जाऊ शकत नाही. हे खरे आहे की कोणीही तक्रार दाखल करू शकतो किंवा त्याच्या किंवा तिच्या तक्रारींच्या निवारणासाठी खटला दाखल करू शकतो आणि गुन्ह्यासाठी प्रथम माहिती अहवाल देखील दाखल करू शकतो आणि केवळ तक्रार किंवा एफ. आय. आर. दाखल करणे ही वस्तुतः क्रूरता मानली जाऊ शकत नाही. परंतु जेव्हा एखाद्या व्यक्तीवर खटला चालवला जातो ज्यामध्ये पत्नीने पतीविरुद्ध लावलेल्या आय. पी. सी. च्या कलम ४९८-ए अंतर्गत केलेल्या गुन्ह्याच्या आरोपातून त्याची निर्दोष मुक्तता होते, तेव्हा पतीवर कोणतीही क्रूरता झालेली नाही हे मान्य केले जाऊ शकत नाही....
>
> १४. चालू असलेली चर्चा लक्षात घेता, आम्ही असा निष्कर्ष काढतो की अपीलकर्त्याने हिंदू विवाह अधिनियम १९५५ च्या कलम १३ (१) (i-ए) मध्ये नमूद केल्याप्रमाणे विवाह विच्छेदाचा हुकूमनामा मंजूर करण्यासाठी आधार तयार केला आहे".

९. **अमूथा विरुद्ध ए. आर. सुब्रमण्यम** [4] प्रकरणातील सर्वोच्च न्यायालयाच्या अलीकडील निर्णयात, उच्च न्यायालयाने पारित केलेल्या आदेशाला आव्हान देणारे न्यायालय, ज्यामध्ये उच्च न्यायालयाने उत्तरवादी-पतीच्या अपीलाला मंजूरी दिली, ज्याने दोन कनिष्ठ न्यायालयांचे न्यायनिर्णय रद्दबातल केले आणि त्याद्वारे क्रूरतेचा आधारावर घटस्फोटाचा हुकूमनामा मंजूर केला. या विवाहविच्छेदाचे प्राथमिक कारण म्हणजे हिंदू

4 (२०२४) एससीसी ऑनलाईन एससी ३८२२

विवाह अधिनियमाच्या कलम १३ (१) (आय-ए) अन्वये मानसिक क्रूरता म्हणून अपीलकर्त्याचे वर्तन, कारण अपीलकर्त्याने उत्तरवादी-पतीविरुद्ध खोट्या आणि निराधार फौजदारी तक्रारी दाखल केल्या होत्या, ज्यामुळे केवळ त्यांचे संबंध ताणले गेले नाहीत तर त्याच्या प्रतिष्ठेला आणि मनःशांतीला देखील लक्षणीय नुकसान झाले. अशा संदर्भात, न्यायालयाने **एन. जी.दास्ताने विरुद्ध एस. दास्ताने** [5] प्रकरणातील निर्णयाचा संदर्भ देत असे निरीक्षण नोंदवले की या निर्णयाने हे तत्त्व मांडले आहे, की क्रूरता ही केवळ शारीरिक हिंसाचारापुरती मर्यादित नाही, तर त्यात अशा कृतींचा समावेश आहे ज्यामुळे मानसिक वेदना आणि दुःख होते ज्यामुळे पीडित जोडीदाराला दुसऱ्या जोडीदाराच्या वागणुकीमुळे हानी किंवा दुखापत होण्याची वाजवी भीती निर्माण होते जेणेकरून त्यांना एकत्र राहणे अशक्य होईल. न्यायालयाने असे निरीक्षण नोंदवले की हातात असलेल्या प्रकरणात, क्षुल्लक कायदेशीर कारवाई सुरू करण्यासह अपीलकर्त्याचे वर्तन, मानसिक क्रूरतेचा व्याख्येत पूर्णपणे येते. सर्वोच्च न्यायालयाने **समर घोष विरुद्ध जया घोष** [6] या खटल्यातील निर्णयाचा संदर्भ देत असे म्हटले आहे की ज्यामध्ये हे मान्य केले गेले होते की सतत भावनिक यातना देणारी कृती आणि लग्नाच्या संबंधांवरील विश्वास गमावणे ही क्रूरता आहे, कारण जोडीदाराच्या अशा कृतींमुळे सहवास अशक्य होतो. तसेच, **व्ही. भगत विरुद्ध डी. भगत** [7] मधील निर्णयाचा संदर्भ देत, न्यायालयाने असे निरीक्षण

5 (१९७५) २ एससीसी ३२६
6 (२००७) ४ एससीसी ५११
7 (१९९४) १ एससीसी ३३७

नोंदवले की सातत्यपूर्ण आणि जाणूनबुजून केलेल्या क्रूर कृत्यांमुळे एका जोडीदाराने दुसऱ्यासोबत राहण्याची अपेक्षा करणे अवास्तव ठरते. वरील ठरवलेली कायद्याची तत्त्वे सध्याच्या खटल्यातील तथ्यांमध्ये पूर्णपणे लागू होतात.

१०. सध्याच्या प्रकरणात, अशा गंभीर गुन्ह्यांच्या खोट्या खटल्यात पती आणि त्याच्या नातेवाईकांना ओढले जात असल्याचा अपीलकर्त्याला कधीही जाणवला नाही. पुढे, उत्तरवादी आणि त्याच्या कुटुंबातील सदस्यांना झालेला सामाजिक कलंक आणि अनावश्यक छळ हा उत्तरवादी आणि त्याच्या कुटुंबातील सदस्यांच्या दुःखाचा आणखी एक महत्त्वाचा पैलू आहे. म्हणूनच, कौटुंबिक न्यायालयाचे विद्वान न्यायाधीश त्यांच्या निरीक्षणात बरोबर आहेत की उत्तरवादीने दाखल केलेल्या विवाह याचिकेचा हुकूमनामा देण्यासाठी उत्तरवादीने क्रूरतेच्या आधारावर घटस्फोटासाठी एक मजबूत खटला दाखल केला होता.

११. कौटुंबिक न्यायालयाच्या विद्वान न्यायाधीशांनी आक्षेपित न्यायनिर्णय आणि आदेश पारित करताना केलेल्या निरीक्षणांमध्ये आम्हाला कोणत्याही विकृतीची आणि बेकायदेशीरपणा आढळत नाही. या अपिलात हस्तक्षेप करण्यासाठी खटला दाखल करण्यास अपीलकर्ता निष्फळ ठरला आहे. परिणामी, अपील निष्फळ ठरते. त्यानुसार ती फेटाळली जाते. खर्चाबाबत कोणताही आदेश नाही.

(न्यायमूर्ती अद्वैत एम सेठना) **(न्यायमूर्ती जी.एस.कुलकर्णी)**

<u>अस्वीकरण</u>

"या न्यायनिर्णयाच्या मराठी भाषेतील अनुवादाचा वापर हा पक्षकारास त्याचा/तिच्या मातृभाषेमध्ये त्याचा अर्थ समजून घेण्यापुरताच मर्यादित राहील आणि त्याचा इतर कोणत्याही कारणाकरिता वापर करता येणार नाही. तसेच, इंग्रजी भाषेतील न्यायनिर्णय हाच सर्व व्यावहारिक आणि कार्यालयीन वापराकरिता विश्वसनीय असेल आणि तोच त्यातील आदेशाच्या निष्पादन आणि अंमलबजावणीकरिता वैध मानला जाईल".